

Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om arkivlokaler;

RA-FS 2013:4Utkom från trycket
den 30 maj 2013

beslutade den 3 maj 2013.

Riksarkivet föreskriver, med stöd av 11, 18¹ och 19² §§ arkivförordningen (1991:446), 2 § förordningen (1994:1495) om överlämnande av allmänna handlingar till andra organ än myndigheter för förvaring samt 2 § förordningen (1999:976) om överlämnande av allmänna handlingar till Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar för förvaring, följande i fråga om planering, utförande och drift av arkivlokaler.

Föreskrifterna är indelade i 10 kapitel och innefattar bestämmelser rörande:

1 kap. Tillämpningsområde	1
2 kap. Definitioner	2
3 kap. Riksarkivets handläggning av arkivlokalsärenden.....	3
4 kap. Grundläggande skyddskrav.....	4
5 kap. Arkivlokalernas utformning och inredning.....	5
6 kap. Skydd mot vatten och skadlig fukt.....	6
7 kap. Skydd mot brand, brandgas och skadlig upphettning	6
8 kap. Skydd mot skadlig klimat- och miljöpåverkan i arkivlokalen.	11
9 kap. Skydd mot skadegörelse, tillgrepp och obehörigt tillträde	12
10 kap. Drift och underhåll.....	13

1 kap. Tillämpningsområde

1 § Föreskrifterna gäller lokaler för förvaring av arkiv hos

- statliga myndigheter med undantag för riksdagens myndigheter, regeringen, Regeringskansliet och utrikesrepresentationen,
- sådana organ som avses i 2 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), till den del arkivet härrör från den verksamhet som avses i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen,
- sådana enskilda organ som avses i lagen (1994:1383) om överlämnande av allmänna handlingar till andra organ än myndigheter för förvaring, när det gäller organens förvaring av statliga myndigheters allmänna handlingar, samt
- Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar vid förvaring av allmänna handlingar med stöd av lagen (1999:288) om överlämnande av allmänna handlingar till Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar för förvaring m.m.

¹ Senaste lydelse 2009:1594

² Senaste lydelse 2011:362

I dessa föreskrifter avses med begreppet myndighet sådana myndigheter och organ som upptas i första stycket.

2 § Om en myndighet lämnar arkiv för förvaring hos en kommunal myndighet eller hos en enskild ska myndigheten genom skriftlig överenskommelse säkerställa att den som förvarar arkivet tillämpar Riksarkivets föreskrifter.

3 § Denna författning gäller vid nybyggnad, ombyggnad och ändring i befintliga lokaler samt för befintliga arkivlokaler, om inget annat anges.

Allmänna råd: Författningens bestämmelser kompletterar annan reglering inom byggområdet och bör tillämpas tillsammans med dessa. Sådana bestämmelser finns exempelvis i Boverkets byggregler och i föreskrifter som utfärdas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Elsäkerhetsverket samt Arbetsmiljöverket.

2 kap. Definitioner

Termerna i detta avsnitt har hämtats ur plan- och bygglagen (2010:900) om inte annat anges. Vissa definitioner har återgivits i sammandraget skick. Riksarkivets definitioner och förtydliganden har markerats med (RA).

1 § I denna författning avses med termen

arkivlokal	lokal som är anpassad för förvaring av arkiv, (RA),
automatiskt brandlarm	anläggning avsedd att elektroniskt påverkas av vid brand normalt förekommande händelseförlopp så att larm avges,
automatiska släcksystem	system som i händelse av brand aktiveras automatiskt, utan manuell insats, och vars syfte är att släcka en brand i dess begynnelsekedje eller att hålla den under kontroll så att släckningen kan fullföljas av personal på platsen eller av räddningstjänsten,
brandbelastning – yttre	brandbelastning i angränsande utrymmen, (RA),
brandcell	avskild del av en byggnad inom vilken en brand under hela eller delar av ett brandförlopp kan utvecklas utan att sprida sig till andra delar av byggnaden eller andra byggnader (definition enligt Boverkets föreskrifter, BFS 2011:26),
brandskydds-dokumentation	dokumentation som visar hur man uppfyller gällande krav på brandskydd; dokumentationen kan bl.a. redovisa brandtekniska klasser, brandcellsindelning, luftbehandlingsinstallationens funktion vid brand och i förekommande fall beskrivning av brandtekniska lösningar som automatiskt släcksystem och automatiskt brandlarm,

brandteknisk klass	klass för indelning av material, beklädnader, golvbeläggningar, taktäckningar, ytskikt och byggnadsdelar med avseende på brandtekniska egenskaper,
byggnadsdel	enhet som ingår i byggnad och som kan avgränsas med avseende på sin byggnadstekniska funktion,
funktionsbyggnad	byggnad som i sin helhet eller till övervägande delen är uppförd eller används för ett specifikt ändamål, här avses en byggnad för förvaring av arkiv, (RA),
inrymningsväg	väg till skyddsrum från kringliggande utrymmen (begreppet används i MSB:s skyddsrumregler; se även utrymningsväg),
konditionering	gradvis anpassning av material till den miljö som handlingarna ska föras till,
luftbehandling	behandling av luft genom luftberedning, luftdistribution och luftväxling (se även ventilation),
nybyggnad	uppförande av en ny byggnad eller flyttning av en tidigare uppförd byggnad till en ny plats,
ombyggnad	ändring av en byggnad som innebär att hela byggnaden eller en betydande och avgränsbar del av byggnaden påtagligt förnyas,
radiator	värmeelement; anordning för att värma upp inomhusluft, (RA),
skyddsrum	anläggning, byggnad eller del av denna som är utformad för att skydda människor, föremål e.d. mot verkningar av stridsmedel (och som är registrerad som skyddsrum av ansvariga myndigheter),
utrymningsväg	väg från brandcell till det fria eller till annan säker plats där brand och brandgas inte kan påverka utrymmande personer, (begreppet används i Boverkets föreskrifter BFS 2011:26, se även inrymningsväg),
ventilation	transport och utbyte av luft (se även luftbehandling),
ändring	en eller flera åtgärder som ändrar konstruktion, installationer, inredning och material i en befintlig arkivlokal eller i en lokal som anpassas till arkivlokal, (RA).

3 kap. Riksarkivets handläggning av arkivlokalsärenden

1 § Vid planeringen av en nybyggnad, ombyggnad eller vid anpassningen av en befintlig lokal till arkivlokal ska myndigheten, i enlighet med 18 och 19 §§ arkivförordningen (1991:446), i god tid inhämta Riksarkivets yttrande samt informera arkivmyndigheten om tidpunkten för när det tekniska samrå-

det ska ske. Detsamma gäller när myndigheten avser att hyra en arkivlokal eller genomföra ändringar i en befintlig arkivlokal.

I samband med kommunikationen ska myndigheten komma in med dokumentation som beskriver arkivlokalens utformning och tänkta placering.

Allmänna råd: För att underlätta kommunikationen med Riksarkivet har myndigheten ett ansvar för att sammanställa och tillhandahålla dokumentation rörande den tänkta arkivlokalen. Här avses exempelvis

- handlingar som beskriver arkivlokalens placering, såväl byggnadens placering i omgivningen som arkivlokalens placering inne i byggnaden,
- ritningar med kompletterande beskrivningar av lokalens utformning och inredning,
- brandskyddsdokumentation, samt
- annan relevant dokumentation.

2 § Riksarkivet kan, om särskilda skäl föreligger, besluta om undantag från bestämmelserna i denna författning.

Vid ansökan om undantag ska myndigheten ange skälen för undantaget och lämna förslag till kompenserande åtgärder.

4 kap. Grundläggande skydds krav

1 § Handlingar som tillhör myndighetens arkiv ska förvaras i arkivlokal som ger skydd mot

- vatten och skadlig fukt,
- brand, brandgas och skadlig upphettning,
- skadlig klimat- och miljöpåverkan, samt
- skadegörelse, tillgrepp och obehörig åtkomst.

2 § Arkivlokalen får inte

- användas för andra ändamål än förvaring av arkiv,
- förläggas i en lokal som är registrerad som skyddsrum eller
- utgöra ut- eller inrymningsväg från och till andra utrymmen.

3 § Handlingar får förvaras i förvaringsskåp som tillsammans med den lokal i vilken skåpet placeras ger ett skydd som tillgodoser bestämmelserna i denna författning.

Allmänna råd: Belastningen på golv och golvbjälklag bör utredas och nödvändiga åtgärder vidtas innan förvaringsskåp placeras i lokalen då skåpen med sin särskilda konstruktion oftast är tunga.

4 § Vid val av arkivlokalens placering ska myndigheten undersöka hur den omgivande miljön påverkar möjligheterna att skapa ett tillfredsställande skydd enligt 1 §. Resultatet av undersökningen ska dokumenteras och redovisas i enlighet med 3 kap. 1 § andra stycket.

Allmänna råd:

Riskbedömning av miljön utanför byggnaden

Vid bedömning av den yttre miljön bör hänsyn tas till risker för exempelvis

- brandspridning från angränsande byggnader eller anläggningar,

- inträngande fukt från t.ex. närliggande vattendrag,
- negativ påverkan från luftföroreningar i omgivningen, t.ex. luftföroreningar från tung trafik eller industri, samt
- skadegörelse på byggnaden och arkivlokalen.

Myndigheten bör undersöka vilka verksamheter som bedrivs i omgivningen och vilka risker som normalt är förknippade med dessa. Det kan röra sig om miljöer där risken för olyckor är högre än normalt, t.ex. hamnar, flygplatser eller i närheten av tungt trafikerade transportvägar.

Som stöd för en sådan analys kan bedömningsunderlag finnas hos kommuner och de myndigheter som har att övervaka och följa utvecklingen av t.ex. klimat- och miljöförändringar.

Riskbedömning av miljön inom byggnaden

Vid bedömning av miljön inom byggnaden bör hänsyn tas till risker för exempelvis

- brandspridning från angränsande utrymmen,
- översvämningar och inträngande fukt från t.ex. angränsande våtutrymmen, kök, terrasser, tak,
- negativ påverkan från luftföroreningar i angränsande utrymmen, t.ex. garage, samt
- påverkan av elektriska och magnetiska fält i omgivningen.

5 § Vid placering av en funktionsbyggnad ställs särskilt höga krav på den omgivande miljön i vilken byggnaden placeras.

Allmänna råd: Vid planeringen av en funktionsbyggnad bör myndigheten, utöver vad som anges i de allmänna råden under 4 §, undersöka vilka planer som finns för den framtida användningen av området.

Myndigheten bör även undersöka om det finns risk för jordskred, ras eller översvämningar inom området eller om det tänkta området kan utgöra ett strategiskt mål för militära angrepp eller terrorhandlingar. Upplysningar om sådana förhållanden kan finnas hos kommuner och de myndigheter som har att övervaka och följa utvecklingen av klimat och miljö, säkerhet m.m.

6 § Byggnadens bärande konstruktion ska vara dimensionerad för den belastning som arkivet och arkivverksamheten medför.

Allmänna råd: I Boverkets föreskrifter och allmänna råd (BFS 2011:10) om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder (eurokoder), EKS, finns grundläggande föreskrifter och allmänna råd till 3 kap. 7 och 8 §§ Plan- och byggförordningen (2011:338) om bärförmåga, stadga och beständighet hos bärande konstruktioner m.m.

Konstruktionen bör vara dimensionerad för långtidsbelastning med syfte att förhindra en sådan nedböjning hos bjälklagen som kan orsaka att mobila kompakthyllsystem kommer i egenrullning.

5 kap. Arkivlokalernas utformning och inredning

1 § Vid nybyggnad av en arkivlokal ska lokalen utföras utan fönster.

Om det finns fönster i en befintlig lokal som anpassas till arkivlokal ska fönsteröppningen byggas igen eller kompletteras med brandklassad fönsterlucka som uppfyller bestämmelserna i 7 kap 4 § andra stycket.

2 § Vid planering av arkivlokalen ska hänsyn tas till arkivets beräknade omfattning och till behovet av de teknikutrymmen som kan krävas för driften av arkivlokalen.

Arkivlokalens inredning ska vara placerad så att den ger arkivhandlingarna ett tillfredsställande skydd vid översvämning, brand och mot klimatpåverkan.

Allmänna råd: Extra utrymme kan krävas för belysning och andra installationer för användningen av arkivlokalen.

Utrymmen kan också krävas för att skapa en god luftcirkulation i arkivlokalen.

Vid placering av hyllor intill väggarna bör avståndet mellan väggen och hyllan vara ca 200 mm. Det rekommenderade avståndet är av särskild betydelse när hyllan står vid en yttervägg där risken för kalla ytor och fukt kan vara högre än i arkivlokalen i övrigt. Luftväxlingen i luftspalten mellan hyllorna och väggen bör därför vara tillräcklig för att förhindra att arkivhandlingarna skadas.

Avståndet mellan hyllornas takplan och taket bör minst vara 500 mm.

Det lägsta hyllplanet bör placeras ca 150 mm över golvnivån.

För att underlätta transporten av och åtkomsten till handlingar samt minska risken att skada handlingarna bör arkivlokalens huvudgångar vara minst 1 200 mm breda.

6 kap. Skydd mot vatten och skadlig fukt

1 § Arkivlokalen ska skydda handlingarna mot vatten och skadlig fukt.

Allmänna råd: Installationer och avskiljande byggnadsdelar bör utformas så att risken för att vatten från läckor i andra delar av byggnaden tränger in i arkivlokalen minimeras. Detsamma gäller för utformningen av skyddet mot inträngande släckvatten från bränder i övriga delar av byggnaden.

2 § Rör för fjärrvärme och fjärrkyla får inte finnas i arkivlokalen.

3 § Rör för vätskor får inte dras igenom en arkivlokal, med undantag för vattenledande rör för arkivlokalens uppvärmning och rör för arkivlokalens automatiska släcksystem. Rören för lokalens uppvärmning ska förläggas nära golvet.

Vid ombyggnad av eller ändring i befintliga lokaler får inga nya vätskeledande rör installeras. Om det finns genomgående rör för vätskor i en befintlig arkivlokal, eller en lokal som anpassas till arkivlokal, ska ett tillfredsställande skydd mot fukt och läckage anordnas.

Tappkranar får inte finnas i arkivlokalen.

Allmänna råd: För att uppnå ett tillfredsställande skydd kan rörinstallationer t.ex. kompletteras med avledande dropp- och uppsamlingsrännor.

Om det finns golvbrunnar i lokalen bör de vara försedda med manuell avstängningsventil. Ventilens funktion bör kontrolleras regelbundet.

Där risken för vattenläckage eller inträngande fukt inte är obetydlig bör myndigheten installera ett fuktlarm med signal till bemannad plats.

7 kap. Skydd mot brand, brandgas och skadlig upphettning

1 § Arkivlokalen ska utföras så att risken för uppkomst och spridning av brand inom arkivlokalen minimeras.

2 § Arkivlokaler vars golvarea överstiger 400 m² ska sektioneras.

I arkivlokaler som består av flera brandceller ska sektioneringen inom arkivlokalen ha en brandavgränsande funktion om lägst EI 60.

I arkivlokaler som har utrustats med ett automatiskt släcksystem enligt 16 § eller ett syrereducerande system enligt 17 § får brandcellens golvarea uppgå till högst 1 200 m².

Allmänna råd: För att ytterligare begränsa skadorna vid en eventuell brand bör takhöjden i en arkivlokal som saknar automatiska släcksystem inte överstiga 4 m.

Brandtekniskt skydd

3 § Arkivlokalens brandceller ska utföras så att risken för spridning av brand och brandgas till arkivlokalen från angränsande utrymmen begränsas.

4 § Arkivlokalen ska utföras så att den, vid en brand i angränsande utrymmen, under 120 minuter, ger skydd mot

- skadlig upphettning,
- brandgas,
- öppen låga och
- genombränning.

Dörrar, fönsterluckor och portar ska vara brandgastäta.

Dörrar ska vara utrustade med automatisk stängare och anslagströskel eller annan skyddsanordning som ger motsvarande skydd.

Om någon av arkivlokalens väggar utgörs av byggnadens ytterväggar får dessa väggar utföras i en lägre brandteknisk klass förutsatt att skyddet mot skadlig upphettning i arkivlokalen upprätthålls vid utvändigt brand enligt SS-EN 1991-1-2 (3.2.2).

Allmänna råd: Kravet på att arkivlokalen ska skydda arkivet under 120 minuter kan uppnås om arkivlokalen utförs i följande brandtekniska klasser, under förutsättning att den yttre brandbelastningen är lägre än 800 MJ/m².

- väggar och bjälklag EI 120
- dörrar (självstängande) EI 120-C
- brandspjäll och brandgasspjäll EI 120
- ventilations- och imkanaler EI 120
- genomföringar för rör, kablar och ventilationskanaler EI 120

Ett utförande i de brandtekniska klasser som angivits ger emellertid inte tillräckligt skydd mot skadlig upphettning. Med skydd mot skadlig upphettning avses att yttemperaturen på den icke brandutsatta sidan av väggen, bjälklaget eller den brandavskiljande konstruktionen, efter 120 minuters brand, inte bör överstiga en temperatur som är skadlig för det förvarade materialet. Skyddet kan förbättras genom tilläggsisolering av de brandavskiljande väggarna eller genom att omkringliggande utrymmen sprinklas. Vid bestämning av det brandtekniska skyddet bör isoleringskraven (I) specificeras genom temperaturangivelse. Med skadlig upphettning avses normalt för

- pappershandlingar > 50 °C
- mikrofilm > 70 °C
- magnetiska databärare > 55 °C
- optiska databärare > 55 °C

Kraven på att dörrar, fönsterluckor och portar ska vara brandgastäta innebär att de ska uppfylla lägst klass Sa enligt SS-EN 13501-2. Föreskriften stadgar anslagströsklar, med vilket avses trösklar som ligger an mot dörrbladet när

dörren är stängd, eller motsvarande skyddsanordning. Avsikten är att dörren ska vara så tät att det inte läcker in rök, brandgas eller sticklågor vid en brand utanför arkivlokalen.

Om den yttre brandbelastningen är högre än 800 MJ/m² och inte kan nedbringas, eller om omständigheterna i övrigt är ogynnsamma, kan det bli nödvändigt att välja en högre brandteknisk klass. Vid bedömning av lämplig brandteknisk klass bör myndigheten även kontrollera de krav som ställs i Boverkets föreskrifter.

I det fall den yttre brandbelastningen är betydligt lägre än 800 MJ/m² kan det innebära att en lägre brandteknisk klass kan väljas.

För att förhindra vattenånga från t.ex. betongväggar att avges till arkivlokalen vid brand utanför arkivlokalen bör en ångspärr monteras mellan den sida av betongväggen som vetter mot arkivlokalen och arkivlokalens ytskikt.

5 § Arkivlokalens bärande konstruktion och de delar av byggnadens bärande konstruktion som kan påverka arkivlokalens stabilitet vid sammanstörtning ska lägst ha brandteknisk klass R60.

Allmänna råd: Byggnadsdelar delas in beroende på funktion i olika klasser³. R avser bärförmåga vid brand. Regler om bärförmåga vid brand finns även i Boverkets föreskrifter. Dessa kan visa sig ställa högre krav på bärande byggnadsdelar vid brand än vad Riksarkivet föreskriver.

6 § I funktionsbyggnader för arkiv ska den bärande konstruktionen som omfattar arkivlokalens stabilitet vara konstruerad av obrännbart material och ha lägst brandteknisk klass R120.

Allmänna råd: Regler om bärförmåga vid brand finns även i Boverkets föreskrifter. Dessa kan visa sig ställa högre krav på bärande byggnadsdelar vid brand än vad som föreskrivs i denna författning.

Arkivlokalens väggar och tak bör utformas så att de vid brand tål mekanisk påverkan från sammanstörtande entresoler, entresolssystem, hyllor och hyllsystem. Detsamma gäller för annan inredning och utrustning som bedöms kunna orsaka motsvarande skada vid sammanstörtning.

Elektriska installationer i arkivlokalen

7 § I arkivlokalen får det endast finnas sådana fasta elektriska installationer som är nödvändiga för arkivlokalens drift.

Allmänna råd: Bestämmelsen tar sikte på sådana normalt förekommande elektriska installationer som behövs för arkivlokalens drift, exempelvis belysning, radiatorer och mobila hyllsystem.

8 § Elektrisk arbetsplatsutrustning får inte finnas i arkivlokalen.

Med undantag för vad som föreskrivs i första stycket får bärbar elektrisk utrustning användas i lokalen. Sådan utrustning ska dock, när den inte används, förvaras utanför arkivlokalen.

Allmänna råd: Elektrisk arbetsplatsutrustning, t.ex. datorer, skrivare, elektriskt höj- och sänkbara bord samt kopieringsmaskiner, kan placeras i ett från

³ Beroende på funktion indelas byggnadsdelar, i enlighet med Boverkets byggregler, i olika brandtekniska klasser: – R (bärförmåga). Bokstäverna åtföljs av ett tidskrav i minuter på skyddseffekten.

arkivlokalen brandtekniskt avskilt utrymme, d.v.s. i en annan brandcell som inte utgör en del av arkivlokalen.

Med bärbar elektrisk utrustning avses olika typer av bärbara datorer eller liknande som används för exempelvis förteckningsarbete.

9 § Elektriska installationer för luftbehandling ska vara brandtekniskt avskilda från arkivlokalen i enlighet med 4 §.

Om det finns behov av utrymningslarm, belysta eller genomlysta utrymnings skyltar och nödbelysning i arkivlokalen ska dessa vara av brandskyddat utförande.

10 § Arkivlokalens belysning ska utgöras av lysrörsarmatur som har ett tillfredsställande skydd mot damm. Den elektriska anslutningen ska vara fast monterad.

Lysrörsarmaturen ska vara försedd med säkerhetsglimtändare eller högfrekvensdon.

Allmänna råd: Vad som är ett tillfredsställande skydd mot damm beror på luftkvaliteten i arkivlokalen. Luftens partikelinnehåll påverkas av det arkivmaterial som förvaras i lokalen och den verksamhet som förekommer där.

Vid nybyggnad, ändring eller byte av armatur bör myndigheten välja armatur i kapslingsklass lägst IP 43, i enlighet med standard för "Kapslingsklasser för elektrisk materiel" svensk standard SS-EN 60 529 utgåva 1.

11 § Strömtillförseln för belysning, mobila hyllsystem och vägguttag, som är nödvändiga för arkivlokalens drift och underhåll, ska kunna frånkopplas när ingen vistas i arkivlokalen. Frånkopplingen ska kunna utföras och kontrolleras från arkivlokalens utsida.

Denna bestämmelse gäller inte för automatiska brandlarm och annan utrustning som behövs för att säkerställa lokalens utrymningssäkerhet.

Allmänna råd: Manövrering och kontroll av strömtillförseln kan lämpligen ske med hjälp av strömbrytare med kontrollampa som monteras på utsidan av arkivlokalen. Strömbrytaren bör placeras så att den är oåtkomlig för obehöriga. Om en sådan placering inte är möjlig bör strömbrytaren vara låsbar. Alternativt kan dörren till arkivlokalen förses med en mikrobrytare som är kopplad till en kontrollampa.

12 § Finns eller installeras elektriska radiatorer i arkivlokalen ska dessa vara slutna och försedda med överhettningsskydd. Radiatorernas ytemperatur får inte överstiga 60 °C.

Allmänna råd: För att minska risken för brand bör uppvärmning av arkivlokalen i första hand ske med luft- eller vattenburen värme.

Vid installation av elektriska radiatorer bör de skyddas från yttre påverkan, t.ex. genom att de förses med ett påkörningsskydd.

Rörinstallationer

13 § Rör för brandfarlig gas och vätska får inte finnas i en arkivlokal.

Allmänna råd: I Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps författningssamling (MSBFS 2010:4) anges vilka egenskaper en gas eller vätska ska ha för att klassas som brandfarlig.

14 § Arkivlokalen ska utföras med material som endast kan ge ett försumbart bidrag till brandspridning inom arkivlokalen.

Vid val av arkivlokalens ytskikt och beklädnad ska materialet för tak och väggar lägst motsvara brandteknisk klass B-s1, d0 och för golv lägst klass C_{fl}-s1.

Installationer som kan hindra eller begränsa brandspridningen i lokalen

15 § Arkivlokalen ska vara utrustad med ett automatiskt brandlarm som vidarebefordrar larm till en bemannad plats. Detektorer ska finnas såväl i arkivlokalen som i till arkivlokalen angränsande brandceller som myndigheten förfogar över.

Allmänna råd: Den bemannade platsen kan vara en ständigt bemannad plats i byggnaden, ett vakt- eller larmbolag eller räddningstjänsten. Exempel på lämpliga komponenter i ett automatiskt brandlarm finns i standardserien SS-EN 54. Exempel på lämpligt utförande finns i Brandskyddsföreningens skrift Regler för automatisk brandlarmsanläggning, SBF 110:6.

16 § Automatiska släcksystem får installeras i arkivlokalen om de är gas-släcksystem eller sprinklersystem för vatten av typen förutlösningssystem. Om ett förutlösningssystem för vattensprinkler installeras ska det vara en systemlösning av typ A enligt SS-EN 12845.

Innan ett automatiskt släcksystem tas i bruk ska myndigheten ha fastställt en handlingsplan för sanering av handlingar och arkivlokal.

Allmänna råd: I ett förutlösningssystem för vattensprinkler är rören i systemet fyllda med luft fram till dess att ett detekteringssystem för t.ex. rök aktiveras. Vid erhållen impuls från ett sådant detekteringssystem fylls rörnätet med vatten. Därefter aktiveras sprinklermunstycken individuellt vid termisk påverkan i händelse av brand. Genom att använda den här typen av system minskas risken för onödiga vattenskador till följd av t.ex. läckage.

Om myndigheten väljer att installera ett sprinklersystem för vatten är det viktigt att säkerställa att släcksystemet och arkivlokalens övriga inredning, t.ex. hyllsystem, utformas så att avsedd släckeffekt uppnås.

17 § För att förhindra att brand uppstår i arkivlokalen får system med avsikt att sänka syrenivån i arkivlokalen användas.

Allmänna råd: Till skillnad från traditionella brandsläckningssystem som är avsedda att släcka branden efter att den upptäcks, är syrereducerande system avsedda att förhindra att branden uppstår i lokalen. Normalt ersätts 5–10 % av syremolekylerna i luften med samma mängd kvävemolekyler. Vid installation av den här typen av brandskyddssystem är det viktigt att relevanta arbetsmiljöregler beaktas.

18 § I eller i anslutning till arkivlokalen ska det finnas handbrandsläckare. Avståndet till närmaste handbrandsläckare i arkivlokalen får vara högst 25 m.

Allmänna råd: Släckmedlet i handbrandsläckaren ska väljas med utgångspunkt från de handlingar som förvaras i arkivet och den sanering som blir aktuell efter det att handbrandsläckaren använts. Normalt rekommenderas skumsläckare i arkivlokaler.

8 kap. Skydd mot skadlig klimat- och miljöpåverkan i arkivlokalen

1 § Arkivlokalen ska avseende temperatur, relativ luftfuktighet, luftens renhet och övriga miljöfaktorer, vara anpassad till de handlingar som förvaras där.

I arkivlokalen och dess byggnadskonstruktioner, ytskikt och inredning får det endast användas material som inte påverkar handlingarna negativt.

Handlingarna får inte utsättas för annat ljus än det som krävs för deras vård och åtkomst.

Handlingar som kan påverka varandra negativt ska förvaras åtskilda.

Allmänna råd: Luftföroreningar såsom svaveldioxid, kväveoxider m.fl. har en menlig inverkan på handlingarna. Om arkivlokalen ligger i en omgivning med förorenad luft bör tilluften renas genom avskiljning av både fasta och gasformiga föroreningar.

Kraven på luftens renhet är olika för olika slag av handlingar. Vid höga krav på luftens renhet bör en reningsutrustning monteras i till- och återluftskanalerna. Vidare bör ett övertryck på 5-10 Pa skapas i arkivlokalen. Övertrycket hindrar orenad luft från att tränga in i arkivlokalen. För att övertrycket ska kunna behållas bör en luftsluss byggas mellan arkivlokalen och angränsande utrymme. Om ett övertryck skapas är det av särskild vikt att arkivlokalens omslutande byggnadsdelar utförs på så sätt att de inte skadas på grund av fuktdiffusion och fuktkonvektion.

2 § Arkivlokalen får inte stå i direkt kontakt med utomhusmiljön. Infart och gång- eller transportväg till arkivlokalen ska vara försedd med luftsluss.

Luftsluss behöver inte finnas för nödutrymningsväg i yttervägg i arkivlokalen om nödutrymningsvägen endast är avsedd för utrymning vid nödsituation.

3 § Lufttemperaturen och den relativa luftfuktigheten i arkivlokalen ska hållas stabil och kontrolleras fortlöpande. Kontrollerna och eventuella åtgärder ska dokumenteras.

Allmänna råd: Generellt innebär en lägre förvaringstemperatur att livslängden hos handlingarna ökar under förutsättning att luftfuktigheten kan hållas vid en lämplig och konstant nivå. Dygnsvariation för lufttemperatur bör inte vara större än ± 2 °C. För den relativa luftfuktigheten bör dygnsvariationen inte vara större än ± 5 %. Vid långtidsförvaring av handlingar bör arkivlokalens lufttemperatur och relativa luftfuktighet ha följande värden.

Material	Lufttemperatur	Relativ luftfuktighet
Papper	≤ 18 °C	35 %
Magnetiska databärare	≤ 15 °C	30 %
Optiska databärare *	≤ 18 °C	35 %
Film- och bildmaterial i svart/vitt	≤ 18 °C	30 %
Film- och bildmaterial i färg	≤ -5 °C	30 %
Nitratfilm och negativ **	≤ 2 °C	30 %
Acetatfilm ***	≤ 2 °C	30 %
Mikrofilm (säkerhetsexemplar)	≤ 12 °C	30 %

4 § För handlingar som kräver konditionering ska ett särskilt konditioneringsutrymme anordnas.

Allmänna råd: Vid flyttning av handlingar till och från arkivlokalen kan handlingarna bland annat utsättas för temperaturskillnader som påverkar handlingarna negativt, som kondensbildning eller skiktlossning, t.ex. på fotografiskt material och andra analoga databärare. Syftet med konditioneringsutrymmet är att låta handlingarna successivt anpassa sig till den miljö som de ska föras till.

9 kap. Skydd mot skadegörelse, tillgrepp och obehörigt tillträde

1 § Arkivlokalens begränsande byggnadsdelar ska vara utförda så att arkivet skyddas mot skadegörelse, tillgrepp och obehörigt tillträde.

Allmänna råd: Vid bedömningen av arkivets behov av tekniska inbrottskydd bör myndigheten bl.a. beakta om arkivmaterialet är stöldbegärligt, om det omfattas av sekretess eller på annat sätt innefattar integritetskänslig information. Om arkivlokalens läge eller de förvarade handlingarna bedöms medföra risk för obehörigt intrång bör arkivlokalen förses med inbrottslarm.

Arkivlokalens olika delar bör hålla en likvärdig fysisk skyddsnivå, d.v.s. lås, dörrar, brytskydd, inbrottsgaller och karmars infästning m.m. bör ges samma styrka. Om arkivlokalens omslutande väggar består av gipsskivor krävs i allmänhet en komplettering med skivor av stål för att ett tillfredsställande skydd ska kunna uppnås.

För säkerhetsklassade handlingar finns detaljerade bestämmelser som myndigheterna är skyldiga att beakta, se t.ex. Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om säkerhetsskydd, RPSFS 2010:03 och Försvarsmaktens föreskrifter om säkerhetsskydd, FFS 2010:1. Vidare har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, riktlinjer för myndigheternas informations-säkerhet.

2 § Vid bestämning av arkivlokalens skydd ska myndigheten ta hänsyn till byggnadens, verksamhetens och handlingarnas övriga skyddsnivå.

* Gäller även för mellanexemplar av mikrofilm.

** Vid nedbrytning av nitratfilm (nitrocellulosabaserad film) bildas nitroäsa gaser som dels accelererar nedbrytningen av filmen, dels skadar andra material som förvaras i samma utrymme. Detta kan bromsas genom förvaring under 2 °C. Nitratfilm är mycket brandfarlig och film på spole kan självantända. Nitratfilm måste därför förvaras i särskild arkivlokal med separat ventilation. För film på spole (t.ex. biograffilm) finns särskilda regler i Sprängämnesinspektionens föreskrifter SÄIFS 1989:4 om hantering av brandfarlig biograffilm.

*** Vid nedbrytning av acetatfilm bildas ättiksyra som skadar omgivande material. Nedbrytningen kan bromsas genom förvaring under 2 °C.

Allmänna råd: Lås med tillbehör bör ge en bryt- och dyrksäkerhet som är anpassad till kraven på arkivlokalens skyddsnivå. Om det finns fönster som kan användas som inbrottsväg bör dessa förses med tillräckliga skyddsanordningar. Detsamma gäller om det finns fönster som är så belägna att det finns en uppenbar risk för skadegörelse.

Stöd för klassindelningen finns i SS-EN 1627:2011.

10 kap. Drift och underhåll

1 § Myndigheten ska fortlöpande bevaka förändringar i byggnaden och dess omgivning. Vid förändringar som försämrar arkivlokalens skyddsnivå ska myndigheten omgående vidta lämpliga åtgärder för att återställa skyddet.

Vid bygg- eller underhållsarbeten i arkivlokalen eller angränsande utrymmen får handlingarnas skydd inte försämras.

2 § Samtliga installationer som tillhör arkivlokalen ska underhållas och funktionskontrolleras och eventuella brister ska åtgärdas. Funktionskontroller och åtgärder ska dokumenteras.

Allmänna råd: Exempel på funktionskontroller är regelbunden mätning av lufttemperatur och relativ luftfuktighet i arkivlokalen (se 8 kap. 3 §), kontroll av brandlarm, brand-/brandgasspjäll, brandgasfläktar, rökluckor, släckutrustning, fuktalarm, inbrottslarm, automatiska dörrstängare och belysningsarmaturer.

3 § Myndigheten ska utarbeta och besluta interna rutiner och regler för bruket av arkivlokalen.

Den dokumentation som föreskrivs i denna författning ska hållas samlad.

Allmänna råd: För att underlätta tillsynen och driften av arkivlokalen bör myndigheten inhämta och sammanställa dokumentation över byggnadens och arkivlokalens brandskydd, arkivlokalens utförande och de tekniska installationer som finns i lokalen eller som kan påverka arkivlokalens funktion.

1. Denna författning träder i kraft den 1 juni 2013.

2. Genom författningen upphävs

- Riksarkivets föreskrifter (1994:6) och allmänna råd om planering, utförande och drift av arkivlokaler samt
- Riksarkivets föreskrifter (1997:3) om ändring av Riksarkivets föreskrifter (1994:6) och allmänna råd om planering, utförande och drift av arkivlokaler.

3. Om de befintliga arkivlokalerna inte uppfyller kraven i denna författning ska bristerna vara åtgärdade senast före utgången av 2018.

4. Bestämmelserna i

- 4 kap. 4–5 §§,
- 6 kap. 2–3 §§,
- 7 kap. 2 §, 6–7 §§ och 16–17 §§ samt
- 8 kap. 2 §

gäller från och med den nya författningens ikraftträdande vid nybyggnad eller ombyggnad av befintlig lokal till arkivlokal.

RA-FS 2013:4

5. Bestämmelserna i 7 kap. 10 §, andra stycket och 14 § andra stycket gäller från och med den nya författningens ikraftträdande vid nybyggnad, ombyggnad eller ändring i befintlig arkivlokal eller vid anpassning av en befintlig lokal till arkivlokal.

BJÖRN JORDELL

Britt-Marie Östholm

